

HATÁRJELEK ÉS HAGYÁSFÁK

A hetvenedik életévébe lépő
Bárh János tiszteletére írott tanulmányok

HATÁRJELEK ÉS HAGYÁSFÁK

A hetvenedik életévébe lépő Bárh János
tiszteletére írott tanulmányok

Baja
2014

A tanulmányok szövegét gondozta, a tanulmánykötetet szerkesztette
KOTHENCZ KELEMEN

Olvasószerkesztő
Bereznai Zsuzsanna

Tördelés
Horváth Zoltán

Lektorok
Bereznai Zsuzsanna, Nagy Janka Teodóra, Selmeczi Kovács Attila,
Simon András, Szilágyi Miklós, Viga Gyula, Voigt Vilmos

Borítóterv
Veszely Ferenc

ISBN 978-963-88482-8-4
ISSN 0324-3966

© A szerkesztő és a szerzők

A tanulmánykötet megjelenését támogatta:
Nemzeti Kulturális Alap,
Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét,
Türr István Múzeum, Baja,
Császártöltés Község Önkormányzata,
Dusnok Község Önkormányzata,
Kalocsa Város Önkormányzata,
Szent Miklós-templom lelkeszsége, Bárkányi Ernő templomigazgató,
Kecskeméti Római Katolikus Főplébánia, dr. Jeney Gábor plébános,
Korda Könyvkereskedés, dr. Bujdosó Gabriella,
Karol Wojtyła Barátság Központ, Farkas P. József,
Kalocsai Érseki Kincstár, Kalocsa,
Kalocsai Múzeumbarátok Köre, Kalocsa,
Halasi Múzeum Alapítvány, Kiskunhalas,
Szegedi Ágnes, Dusnok,
Vavró István és családja, Jánoshalma

KECSKEMÉTI KATONA JÓZSEF MÚZEUM

Kiadja a Türr István Múzeum
(Baja 6500 Deák Ferenc u. 1. Tel.: 79/324-173)
Felelős kiadó: Kovács Zita

A népi jogélet kutatása Erdélyben 1939–1948 között¹

A népi jogéletkutatás erős gyökerekkel kötődik az erdélyi területekhez. Meghatározó szakirodalmi publikációk, gazdag anyagközlések születtek a kutatások eredményeiként, az archaikus szokásokról híradások sorozata látott napvilágot. Tanulmányunkban elsősorban az 1939–1948 közötti népi jogéletkutatás töredékesen ránk maradt erdélyi anyagait, illetve a kapcsolódó kutatások eredményeit kívánjuk számba venni. Külön is kitérünk Bónis György és Tárkány Szücs Ernő a témához és a területhez köthető, részletekben, híradásokban megőrződött eredményeire.²

Magyarországon a harmincas években a Pázmány Péter Tudományegyetem Néprajzi Intézete, illetve az annak keretében működő Országos Táj- és Népkutató Intézet vezetője, Györffy István kezdeményezésére az igazságügyi minisztérium támogatásával jogi néphagyománykutatás kezdődött, amely céljának „a tételes jog mellett, vagy annak ellenére a nép köztudatában élő jogelvek, szokások és eljárások” összegyűjtését tekintette. A résztvevők és az érintett községek számára vonatkozóan a szerzők eltérő adatokat említettek. Papp László 1943 júniusában még csak „82 gyűjtőtől 113 elkülönült részre oszló 95 db jelentésről” írt, ugyanezen időszakban jelentésében Hofer J. Miklós több mint 140 gyűjtőről szólt, a rendelkezésére álló anyagot áttekintve Tárkány Szücs Ernő pedig 120 résztvevőt említett.³ Az érintettek pontos számát azért sem volt egyszerű meghatározni, mert előfordult, hogy ún. gyűjtőközösség munkájaként jelent meg egy-egy beküldött anyag. Papp László szerint „137 község, továbbá 10 járásbíróság, 3 vármegye, 5 táj területére vonatkoznak a jelentések.” Tárkány Szücs Ernő hozzátetve, hogy 340 községre kiterjedőnek tartotta a gyűjteményt.⁴

A kutatásokat kezdeményező Györffy István professzorral megismerkedve Bónis György, a neves jogtörtész professzor⁵ mind gyakrabban foglalkozott cikkeiben, tanulmányaiban a jogi néphagyományok kutatásának elméleti és módszertani kérdéseivel.⁶ A célok között már a gyűjtés kezdetén annak néprajzi, jogtörténeti és jogpolitikai jelentőségét hangsúlyozta: „Munkánk haszna hármassal lesz: más oldalról ismerjük meg a magyar népet, a hagyományból jobban élénk tűnik jogunk múltja, jogtudományunk magyarabbá lesz.”⁷

1 A tanulmány az OTKA 109191. sz. pályázat támogatásával készült.

2 Témaválasztásunkkal Bárh János székelyföldi gyűjtéseivel kívánunk kapcsolódni, amelyek néprajzi jelentőségük mellett a hazai népi jogéletkutatás legújabb eredményei között is fontos helyet foglalnak el. BÁRTH János 2010.; 2011.; 2012.; 2013.; GYÖRFFY István 1939.; KÖHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra 1997. 207–223.

3 EA 13.300. 2.; PAPP László 1948/a.; OL K 579 IM 17443/1943.; TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 16.

4 EA 13.300. 4.; TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 16.

5 BÓNIS György 2007. 101–148.

6 Bónis György a népi jogéletkutatással foglalkozó publikációi: BÓNIS György 1933.; 1938/a.; 1938/b.; 1939/a.; 1941/a.; 1941/b.; 1942/a.; 1943/a.; 1943/b.; 1944.; 1948.; 1956.; 1962.; 1972.; 1982.; 2003/a.

7 BÓNIS György 1939/a. 122.

Bónis György Papp Lászlóval együtt az első pillanattól tevékeny tagja volt a népi jogélet kutatására alakult munkaközösségnek, amelynek tevékenységébe később Viski Károly, Hofer J. Miklós, Fél Edit és Szendrey Ákos is bekapcsolódott. Jelentkezési lapot szerkesztettek, amelyen a személyes adatokon túl a gyűjtő néprajzi tájékozottságára is rákérdeztek (pl. az ország mely vidékét ismeri jól, hol folytatott hosszabb ideig gyakorlatot), valamint kitértek a technikai kérdésekre (pl. mely tárgykör érdekli legjobban a gyűjtőt, az egész kérdőívre, egy részterületre, vagy csak egyetlen jogintézményre kíván adatokat gyűjteni). A munkacsoport kérdőívet szerkesztett a Tagányi Károly által megfogalmazott kérdőpontok, valamint René Maunier munkája alapján.⁸ Az öt fejezetre osztott, a magánjogra (I. család- és öröklési jog, II. dologi jog, III. kötelmi jog) és a büntetőjogra kiterjedő 95 pontos kérdőívet egy nyolc pontból áll gyűjtési útmutatóval kiegészítve Bónis később meg is jelentette.⁹

Amikor a kutatásszervezés és -előkészítés az igazságügyi minisztérium feladatává vált, az ügyért felelős Hofer J. Miklós táblabíró fontosnak tartotta kikérni Bónis véleményét: vajon egyet ért-e azzal, hogy önálló minisztériumi előadóként egy jogász-néprajzos szakember irányítsa és segítse a továbbiakban a gyűjtők munkáját.¹⁰ Szendrey Ákost javasolta a feladatra, de felajánlotta, hogy szükség esetén ő maga is részt vállal egy szakirodalmi segédlet összeállításában.¹¹

Bónis nemcsak cikkei, tanulmányai, illetve szervezői és módszertani tanácsadói szerepvállalásai révén volt részese a hazai népi jogéletkutatásnak, tanítványaival több alkalommal gyűjtött is. A Garam mentén végzett kutatásainak eredményei nyomtatásban is megjelentek,¹² a kolozsvári jogtörténeti szeminárium vezetőjeként 1942 és 1943 nyarán pedig 14 kutató és hallgató részvételével Kalotaszeg 25 községében végzett gyűjtést. Már a szegedi egyetem jogtörténet professzoraként 1948. szeptember 1. és október 15. között Tápén is kutatott hallgatóival.¹³ Bónis György a II. világháború kitörésének estéjén Eckhart Ferenchez írt „szellemi végrendelete” szerint a joghallgatókkal végzett jogszokásgyűjtés legfontosabb hozadékanak azt tartotta, hogy annak során a jövőbeni jogászai közvetlen tapasztalatokat szerezhetnek, megismerhetik a falut, a mindennapi joggyakorlatot.¹⁴

8 MAUNIER, René 1938.

9 A későbbiekben a Bónis által meg is jelentetett kérdőívet (BÓNIS György 1939/a.) a szakirodalom az „I. sz. kérdőív a magyar jogi néphagyományok összegyűjtéséhez c” imen ismeri. Papp László a gyűjtések tapasztalatai alapján egészítette ki ezt egy 595 pontos kérdőívvé és jelentette meg (PAPP László 1948.). Részletesen: KÓHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra 1997. 210.

10 Az Országos Táj- és Népkutató Intézet által a kutatók képzésére tervezett egyhetes előadássorozat előadói között ott találjuk Bónis György egyetemi tanárt a népi jogszokáskutatás történetéről szóló előadással. OL K 579 IM 1697. 9510/1941. (KÓHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra 1997. 213.)

11 Bónis György levele Hofer J. Miklósnak (Kolozsvár, 1943. január 30.) Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára, Tárkány Szűcs Ernő-hagyaték 51.

12 BÓNIS György 1941/a. A kutatott települések voltak: Alsófegyvernek, Alsószece, Barsbaracska, Bori, Hontfüzesgyarmat, Hontkiskér, Marosfalva (egybeépült Újbarssal), Mohi, Nemesoroszi.

13 KÓHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra 1995., 1998., 2003.

14 „A jogszokásgyűjtésre: igen alkalmas dolog arra, hogy a törvényelőkészítés megismerje a gyakorlatot, az ifjú jogászok pedig a falut, ezért feltétlenül folytatni kell. Arra kérem Professzor Urat, tegye lehetővé ezt a vezetése alatt álló proszeminárium tagjai között, ha arra sor kerülne. Talán a legjobb lenne, ha az erre vonatkozó jegyzeteim Györfly professzor úrhoz kerülnének.” Idézi: BOGNÁR Szabina 2010. 319.

A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Jogtörténeti Szemináriuma, az Erdélyi Tudományos Intézet és a magyar Igazságügyi Minisztérium támogatásával végzett gyűjtések 1942 nyarán kezdődtek Kalotaszeg felszegei részén (a Kalota és a Sebes-Körös háromszögében), a következő év nyarán a Szilágyság alatt fekvő Almás vízválasztója környékén folytatódtak. A kutatás résztvevői – akik jelentkezésüket követően a mellékelt kérdőívet töltötték ki – a kalotaszegi települések jogszokásainak térbeli és időbeli változásvizsgálatát, a magyar és a román nép jogszokásainak összehasonlítását tűzték célul. A gyűjtők és a helyszínek az alábbiak voltak: Dobos László (Bogártelke, Nyárszó, Sárvasár, Magyar-Bikal); Kovács Bálint (Sztána, Kispetri, Körösfő); Oriold Béla (Sztána, Középlak); Jégh Károly (Zsobok, Ketesd); Gányi György (Körösfő); dr. Szathmáry Balázs és dr. Steffler Sándor (Zentelke, Kalotaszentkirály); Báthory Zoltán (Bábony); Demkö Jenő (Farnas); Molnár István (Nagypetri); Tárkány Szücs Ernő (Kalotadamos, Jákótelke, Kalotaszentkirály, Váralmás, Körösfő, Mákófalva, Inaktelke, Magyarkapus, Csucs). Prehoffer Elemér az okleveles anyagokat és az anyakönyveket kutatta.¹⁵

A kalotaszegi jogszokásgyűjtés közzétett eredményeiről és módszereiről szóló publikációkból tudjuk, hogy az 1942 és 1943 nyarán végzett terepmunkát szakirodalom-kutatás, forrásfeltárás, illetve annak önálló, a szokott szemináriumi keretek közötti feldolgozása előzte meg.¹⁶ A gyűjtés előtt a jogi előképzettség mellett a résztvevők néprajzi ismereteket és szociológiai módszereket is elsajátítottak. A községek történeti és társadalmi viszonyainak, gazdasági helyzetének, statisztikai adatainak ismeretében speciális kérdőpontokkal egészítették ki a Bónis által korábban kidolgozott kérdőívet.¹⁷ A lokális előkészítés után minden kérdésre vonatkozóan 3-4 helybeli adatközlőt kérdeztek meg, majd ugyanennyivel kontrolláltatták is a gyűjtött adatokat. Módszertani szempontból rendkívül lényeges volt, hogy nem elvekre kérdeztek rá, „hanem eseteket boncoltak fel kellő részletességgel, és olyan nyelvezettel jegyezték le őket, ahogyan hallották”.¹⁸ Az adatközlők speciális csoportját jelentették a községi előljárók, akiket csak a gyűjtés későbbi szakaszában, a már megismert adatok, jogelvek alapján kérdeztek meg.¹⁹ Amennyiben lehetett, a szóbeli közléseket a község házában és a jegyzői irodán rendelkezésre álló írott dokumentumokkal (végrendeletek, szerződések, periratok stb.) is kiegészítették. Mivel a község véleménye a község egyes részei szerint változhatott, „ezért minden irányban folytattak kiegészítő kutatásokat; lejegyezték a községben hallott általános jogelveket, de állandóan figyelemmel voltak a különleges esetekre is, amelyeket esetleg konzervatívabb hajlamú családok

15 Tárkány Szücs Ernő kalotaszegi gyűjtési helyszíneinek felsorolásánál pl. kimarad Csucs (TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 395.), ahol egy későbbi felsorolás szerint éppen ő maga gyűjtött. (TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 854.)

16 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/a. 254.

17 „A kérdőív 100 pontba foglalva tartalmazta a jogélet falun lehetséges teljes anyagát.” TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/a. 254.

18 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/a. 254.

19 „A jegyzői irodán a következő kérdésekre kérünk választ...” (Kolozsvári Egyetem Jogtörténeti Intézet kérdőíve. 1944. Körösfő. 1–13. pont.) Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára, Tárkány Szücs Ernő-hagyaték II/54.

őriztek meg”.²⁰ A kutatás kezdetén a kérdőpontok minden joghallgató esetében az általános jogi kérdések egészére vonatkoztak a válaszott településen, később az általános kérdőpontok mellett a kérdező speciális érdeklődésének megfelelően további egyéni gyűjtéseket is folytatott.²¹ A heti találkozókra a hallgatók beszámoltak a végzett munkáról, illetve megbeszélték a gyűjtés folyamatában felmerülő kérdéseket. Önéletírásában Bónis így emlékezett a kalotaszegi népi jogszokás gyűjtésre: „A nyári vakációt felhasználtam a jogszokásgyűjtés folytatására. Már második tanári évemben összehoztam mintegy hét-nyolc hallgatót a munkára. Máriával együtt a központi fekvésű Sztánán béreltem szobát, és egy-egy hallgatót a környékbeli, kalotaszegi falukba delegáltam. Munkájukat heti összejövetelen ellenőriztem. A szervezés munkájában tanársegédem, Tárkány Szücs Ernő segített, aki később is hű maradt a munkához.”²²

Az adatokat, a kérdésekre adott válaszokat a gyűjtés során a hallgatók egy füzetbe jegyezték fel, majd a feldolgozás során az adatközlő nevének és adatainak feltüntetésével nyolcad ívnyi papírokra írták. A kérdés kérdőívben szereplő száma került a bal felső sarokba, középre az adatközlő adatai, vagy állandó adatközlő esetén egy sorszám. Az így elkészült „cédulát” azután a kérdőív beosztása szerint rendezték el. A kutatás érdekes mozzanata volt, hogy a jogi múlt tárgyi emlékeit is gyűjtötték a joghallgatók a népi jogélet kutatásával párhuzamosan, illetve azt, amely „mint tárgyi hagyaték, adatot jelent a magyar parasztság jogi életének történetében”.²³ A gyűjtött írott anyag a kolozsvári egyetem Jogtörténeti Intézetének könyvtárába került, de a háború végén megsemmisült.²⁴ Közvetlenül a gyűjtés befejezése után (de még a végleges feldolgozást megelőzően) a részt vevők kutatási beszámolókat, kisebb-nagyobb elemző munkákat tettek közzé.²⁵ Az előzetes tervek szerint csak a kutatás befejezését követően, azaz Kalotaszeg mindhárom részének „teljes felgyűjtése” után került volna sor az anyag részletes feldolgozására és közzétételére. A publikációs terv szerint a kutatás lezárását követően a gyűjtött anyag alapján fogalmazták volna meg a speciális szakterületekhez tartozó jogelvek érvényesülését, sőt, szükség esetén további összehasonlító vizsgálatokat is terveztek, összevetve a gyűjtött anyagot a tételes joggal.²⁶ Bónis György 1946-ban össze is állította a gyűjtés eredményeit összegző „Kalotaszegi Kötet” szinopszisát. A gyűjtés történetének és az öröklési jogi résznek a megírását Tárkány Szücs Ernőre kívánta bízni, a családi jogi és a házassági vagyoni jogi fejezetet Jégh Károlyra, a dologi jogi kérdések bemutatását Dobos Lászlóra. A kötelmi jog vonatkozásában nem történt előzetes felkérés, a jogi hagyományok a régi joggal való

20 U.o.

21 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 395.

22 BÓNIS György 2003/a. 114.

23 Ilyenek voltak például a falusi közelet tárgyasult emlékei (földmérő láncok, földosztó kockák, nyilak, adószedő rovások, stb.). TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943. 254.

24 BÓNIS György 2003. 114.

25 A gyűjtés módszertanáról Tárkány Szücs Ernő írt rövid közleményeiben. TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943, 1944. A kutatás célkitűzéseit Dobos László, a szeminárium egyik hallgatója foglalta össze. DOBOS László 1943.

26 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943. 254.

összefüggéseinek bemutatására és a következtetések levonására pedig Bónis maga vállalkozott.²⁷

A kötet megírása előtt Bónis György 1947. szeptember 15–30 között még tervezett egy hiánypótló és kontroll gyűjtést Markos András, Imreh István, Faragó József, Incze Miklós, Dobos László, valamint Jégh Károly ügyvédjelölt és egy III. éves joghallgató, Szilágyi Sándor bevonásával.²⁸ A „Kalotaszegi Kötet” megjelenéséhez, kutatástörténeti szerepéhez Bónis mindvégig komoly reményeket fűzött.²⁹

Tárkány Szücs Ernő a kutatási beszámolóiban már a gyűjtés helyszínét jelentő Kalotaszeg földrajzi, gazdasági, társadalomtörténeti és néprajzi bemutatását követően kiemelt néhány speciális magánjogi jogszokást, amelyek esetében utalt a tételes joggal egyezésre, illetve az attól való eltérésre (pl. a házasságkötés során a *szólás*, a *kútbaejtés* jogszokására), de ezek részletes elemzését a későbbre ígerte.³⁰ A tervezett összegzés a gyűjtött anyag megsemmisülése miatt ugyan elmaradt, a részkiadvások alapján azonban egyes kiindulópontjai rekonstruálhatóak. Az, például, hogy a jog „alólról éppen úgy épül évszázadok óta a szokásjogon keresztül, mint felülről törvény és egyéb jogforrások útján.”³¹ Vagy az a körülmény, hogy a népi jogéletkutatás kiindulópontjának tekintették „a nép jogi múltja és jelen viszonyának” tisztázását.³² Sokatmondó, hogy ezzel összefüggésben a kalotaszegi kutatások során Tárkány rendkívüli jelentőséget tulajdonított a szokások funkciói vizsgálatának. A korábbi, elsősorban öröklési szokásokra vonatkozó kutatások egyik legnagyobb problémájának is ezt tartotta.³³ A Bónis vezette kutatás szemléleti alapjának szintén azt tekintette, hogy „a múlt és jelen jogi anyaga nyújtja Kalotaszeg népi életének teljességét”.³⁴ Annak felismerését, hogy az élő jog és a hagyományok szoros összefüggérendszerében a települések jogéletét pl. elhelyezkedésük, domináns gazdasági és társadalmi viszonyaik határozzák meg.

Vizsgált időszakunkban, 1939–1948 között az erdélyi területeken a kalotaszegi népi jogéletkutatáshoz kapcsolódóan még két jelentősebb kutatásról érdemes szólnunk. Bónis György 1944. február 16-án Bánffyahunyadon egy szabadegyetemi előadáson számolt be a kalotaszegi kutatások részeredményeiről, a terület jogi néphagyományairól. Előadását egybekötötte a jelenlévők körében végzett próbagyűjtéssel

27 Bónis György levele Tárkány Szücs Ernőhöz (Kolozsvar, 1946. november 29.) Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára, Tárkány Szücs Ernő-hagyaték II/54.

28 „A módszer a részletkutatás, mélyfúrással. A három szociológustól (különösen Imréhtől, Murkostól) az eddig megbeszélések alapján sokat várok. Hogy mi lesz persze ezzel a munkával távozásom után, nem tudom, de ha az említettek egyszer belekapnak, nem kell félteni tervünket.” Bónis György levele Tárkány Szücs Ernőhöz (Kolozsvar, 1947. július 29.) Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára, Tárkány Szücs Ernő-hagyaték II/54.

29 „A kalotaszegi gyűjtéssel nem akarok szegényben maradni! Elég volt a programadó cikkekből. Bizonyára már mindenkinek a könyökén jönnek ki. Tettek kellene és eredmények, akár Vásárhelyről, akár Erdélyből.” Bónis György levele Tárkány Szücs Ernőhöz (Kolozsvar, 1946. november 29.) Hódmezővásárhelyi Levéltár, Tárkány Szücs Ernő-hagyaték II/54.

30 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/a. 68–69.

31 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/a. 64.

32 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 387.

33 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 389.

34 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943. 253.

a népi öröklési jogszokások tárgyában. A tíz kérdésre kapott válaszok célja nem is elsősorban a tényleges adatgyarapítás volt, hanem a jogi néphagyományok létezésének, fontosságának, sokszínűségének érzékeltetése, a jelenlévő elkötelezése a népi jogéletkutatás iránt. Erre utal a válaszok inkább csak százalékos, mint a maga differenciáltságában történő kiértékelése is.³⁵ A másik, az erdélyi népi jogéletkutatás szempontjából cseppet sem érdektelen vállalkozás a kalotaszegi kutatással közel egyidőben, 1941-ben Bálványosváralján (Szolnok-Doboka vármegye) zajló falukutatás volt. A Gusti-féle sociologia monografica pontjai alapján Venczel József irányításával 33 egyetemista – közöttük 7 joghallgató, akik később a kalotaszegi gyűjtésben is résztvettek – a közvélemény, a vallás, az erkölcs, a népi tudás, a jogi gondolkodás és a politikai magatartás, valamint a családi élet belső törvényszerűségeit vizsgálta.³⁶ Ebbe a kutatásba kapcsolódott be Tárkány Szücs Ernő, aki már Bálványosváralján is az öröklési jogszokásokat vizsgálta. Mattyasovszky Miklós századfordulós adataival és a kalotaszegi népi jogéletkutatás eredményeivel összevetve az erdélyi öröklési jogszokások vizsgálata során publikálta is ezeket.³⁷

Az említetteken túl az erdélyi területről 1939–1948 között csupán szórvány adataink vannak népi jogéletkutatásról. Tárkány Szücs Ernő 1981-ben még ismertnek jelzi Dr. Puskás Levente és társai Csíkszeredai és Csíkszépvízi járási, valamint a Gyimesvölgyi csángó községekre vonatkozó gyűjtését (Csík m.),³⁸ továbbá több utalás történik a Papp László által 1943-ban a gyűjtést elhivatottan és nagy hozzájárulással végző Dr. Nagy Jenő közjegyző csíkszentmártoni és alsócsík-kászonszéki gyűjtésére. Ez utóbbit azonban már Tárkány Szücs is a háború során elpusztultnak vélelmezte,³⁹ ahogyan Dr. Gotthard Ferenc Sepsiszentgyörgyi (Háromszék m.) gyűjtését.⁴⁰

Papp László a gyűjtők személyére és munkájára vonatkozó értékelő ismertetésében megemlítette,⁴¹ a népi jogéletkutatás következő tervezett időszakában ismét bevonandó 33 gyűjtő között ott olvashatjuk számos, a kalotaszegi gyűjtésben részt vett egykori joghallgató, jogász nevét.⁴² Tárkány Szücs Ernő Bónis György ösztönzésére kezdte népi jogszokás kutatásait Mártélyon. Később a kalotaszegi kutatások szervezőjeként, résztvevőjeként, majd a tápéi gyűjtés aktív részeseként látjuk viszont. Személyéhez köthető az 1939–1948 közötti népi jogéletkutatás eredményeinek összefoglalása is.⁴³ A kalotaszegi kutatás során elköteleződött gyűjtők közül Tárkány Szücs mellett még jó néhányan más településeken is bekapcsolódtak a népi jogé-

35 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 399.

36 A kutatásról ugyanaz a Tárkány Szücs Ernő számol be, mint a kalotaszegi népi jogéletkutatásról. (TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/b. 253.) TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 17.; OL K 579. Jogi népszokásgyűjtés 1938–1948. I. 1697. csomó. Tárkány Szücs Ernő e gyűjtése meg is jelent: TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944.

37 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 393.

38 IM K 579 – Forrás: TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 854.

39 OL K 579 IM 11290/1944.; TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 858.

40 TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 851–858.

41 Az OL anyagából hiányzik, de feltehetően megegyezik az EA 13 300 és EA 13 332 értékeléssel.

42 EA 13 300., 13 332.

43 Tárkány Szücs Ernő Bónis György ösztönzésére ebben az időben született írásai: TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1943/a.; 1943/b.; 1943/c.; 1943/d.; 1944/a.; 1944/b.; 1944/c.

letkutatásba. Dobos László⁴⁴ (Boba, Kisköcsk, Nemeskocs – Vas vármegye; Pakos, Terekenye, Dörk, Zalavég, Udvari – Zala vármegye; Tósok, Tósokberénd, Somló-vásárhely – Veszprém vármegye) és Jégh Károly (Zsujta – Abauj-Torna vármegye; Tápe – Csongrád vármegye; Egyházashetye, Duka – Vas vármegye.) is hozzáértő és termékeny kutatója lett a magyar népi jogéletkutatás legjelentősebb mozgalmának.⁴⁵

A kalotaszegi jogszokásgyűjtések írott anyaga a II. világháborúban megsemmisült. A kutatási beszámolók, publikációk azonban töredékességük ellenére is rendkívül fontosak a népi jogéletkutatás erdélyi, illetve magyar kutatástörténete szempontjából. Egyrészt azért, mert valószínűsíthetően az ott kialakított metodika szolgált alapul, mintaként Bónis György tápéi gyűjtése során.⁴⁶ Másrészt a két kutatás szoros kapcsolatát bizonyítva Bónis György tápéi összegzése során visszaköszönnek az erdélyi kutatások közös tapasztalatai, Tárkány Szűcs Ernő az erdélyi öröklési jogszokások értékelése kapcsán megfogalmazott azon felvetése, hogy az egykor kollektív népi jogalkotói tevékenység a polgári fejlődéssel együttjáró individualizálódás következtében háttérbe szorul, meggyengül.⁴⁷ Bónis azonban bizakodó: „A jogi jelentőségüket veszített jelképek tehát bizonyos erők hatására lassan letűnnek. A népi szokásoknak azonban ezek mellett van egy élettel telített, az élet minden mozzanatánál megtalálható jogi jelentőséggel bíró csoportja, amely nem veszhet el, legfeljebb – bizonyos jogintézményeknél – változást mutathat”⁴⁸ S ezek – a „fent”, azaz a tételes jog, a hivatalos jog világán túl létező – a „lent” élő, az idő által legimizált, a szokásjog hátárán álló, jogszokássá vált tradicionális közösségi normák folyamatos jelenlétükkel, ha észrevétlenül is, de alakítják, formálják az individualizálódó modern jogrendszert.⁴⁹

IRODALOM

BÁRTH János

2010	Vízvezető közösségek Csíkszentgyörgyön és Csíkbánkfalván (Libelli Transsilvanici 8.)
2011	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete; Bárh Bt., Kecskemét
Templom jobbágja, megye zsellére, eklézsia árendása. Fejezetek a katolikus székelység egyháztörténetéhez
2012	Bárh Bt.; Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, Kecskemét
Szentgyörgy megyéje Alcsikban: Esettanulmány a katolikus székelység egyháztörténetéhez és társadalomnéprajzához
2013	Bárh Bt.; Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Szervezet, Kecskemét
Két Véka féréje. A csíkszentgyörgyi és a csíkbánfalvi székely családi levelesládák.
Bárh Bt.; Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Szervezet, Kecskemét

⁴⁴ DOBOS László 1943.

⁴⁵ TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1981. 851–858.

⁴⁶ Bónis György visszaemlékezésében maga csak annyit jegyez meg közvetve a tápéi kutatásról: „Amellett folytattam a népi jogéletkutatást a Néptudományi Intézet támogatásával, erről Kecskeméten is tartottam előadást.” (BÓNIS György 2003. 123–124.) BÖRCŐK Vince 1971. 243–255.; KŐHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra 1995.; 1998.; 2003.

⁴⁷ TÁRKÁNY SZÜCS Ernő 1944. 399–400.

⁴⁸ KŐHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra 1995.; 1998.; 2003.

⁴⁹ KAJTÁR István 2004. 117–125.; MEZEY Barna 2009. 13–25.; HOMOKI-NAGY Mária 2009. 383–404.

- BOGNÁR Szabina
2010 A népi jogélet kutatása Magyarországon. Tagányi Károly jogszabálygyűjtő programja. Doktori disszertáció, Kézirat, Budapest–Kimle
- BÓNIS György
1933 Riasanovsky, V. A.: Customary law of the Mongol tribes: Mongols, Buriats, Kalmucks. Harbin, 1928. (Memoirs of the Faculty of Law in Harbin, 8.) Ismertetés. Századok 67. 7–8. sz. 326–329.
- 1938/a Künssberg, Eberhard von: Flumamen und Rechtsgeschichte. Weimar, 1936. Ismertetés. Századok 72. 7–8. sz. 399–400.
- 1938/b Schwerin, Claudius von: Grundzüge der deutschen Rechtsgeschichte. München, Leipzig, 1934. Ismertetés. Századok 72. 1–3. sz. 70–72.
- 1939/a 1. sz. kérdőív a magyar jogi néphagyományok összegyűjtéséhez. Budapest
- 1939/b Magyar népi jog. Magyar Szemle 36. 1939. június. 6. sz. 121–126.
- 1941/a Egyke és jogszokás a Garam völgyén. Társadalomtudomány 21. 3. sz. 287–309.
- 1941/b Törvény és szokás a Hármaskönyvben. Kolozsvár
- 1942/a Magyar jog-szekely jog. Kolozsvár
- 1942/b Magyar törvény-magyar lélek. Hitel, 1942. október 410–421.
- 1943/a Népi jogéletkutatás – levél a szerkesztőhöz. Társadalomtudomány 22. 278–281.
- 1943/b Jogtörténet és művelődéstörténet. Magyar Jogi Szemle 24. 288–293, 341–346.
- 1943/c Papp László: Kiskunhalas népi jogélete. Budapest, 1941.
Országos Táj- és Népkutató Intézet. 72. (A magyar táj- és népismeret könyvtára 2.) Ismertetés. Századok 77. 7–10. sz. 522–523.
- 1944 Előszó
In: Tárkány Szücs Ernő: Mártély népi jogélete. Kolozsvári Egyetem Jogtörténeti Szemináriuma – Jogtörténeti és népi jogi tanulmányok 1. füzet. 3–5., Kolozsvár
- 1948 Népi szemlélet és jogalkotás. Puszták Népe, 1948. 15–23.
- 1956 A népi jogszokáskutatás mérlege. Az MTA Néprajzi Főbizottsága előtt
1956. október 18-án tartott előadás sokszorosított szövege. Kézirat
MTA Néprajzi Kutatóintézet Könyvtára
- 1962 Tárkány Szücs Ernő: Vásárhelyi testamentumok. Ismertetés
Acta Ethnographica 1962. 218–220.
- 1972 Középkori jogunk elemei. Római jog, kánonjog, szokásjog
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- 1981 Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások. Budapest, 1981. Ismertetés
Ethnographia 93. 158–159.
- 2003/a Pályám emlékezete, 1983. (Közreadja: Ruszoly József)
In: Szegedi Műhely 46. 3–4. Szeged, 2007. 101–148. (Különnyomat: Közlemények a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Bónis György szemináriumából 1. sorozatjelzéssel.)
- 2003/b Hübériség és rendiség a középkori magyar jogban. Osiris, Budapest
- BÖRCSÖK Vince
1971 A falu közigazgatása, a lakosság jogtudata és jogi szokásai
In: Juhász Antal (szerk.): Tápé története és néprajza. 243–255., Tápé
- DOBOS László
1943 A jogi néphagyomány gyűjtéséről. Március, május
- GYÖRFFY István
1939 Néphagyomány és nemzeti művelődés. Budapest
- HOMOKI-NAGY Mária
2009 Az okozott kárért való helytállás a jobbágy-parasztság mindennapjainak joggyakorlatában. In: Mezey Barna – Nagy Janka Teodóra (szerk.): Jogi néprajz-jogi kultúrtörténet: Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből. Jogi Kari Tudomány 1. 383–404.
ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- KAJTÁR István

- 2004 Bevezetés a jogi kultúrtörténetbe. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- KŐHEGYI Mihály – NAGY Janka Teodóra
- 1995 Bónis György és társai jogi népszokás gyűjtése Tápén. I. Forrásközlés
In: Studia Ethnographicae I. A Móra Ferenc Múzeum évkönyve. 195–249., Szeged
- 1997 Adalékok a jogi néphagyománykutatás történetéhez
Cumania 14. 207–223.
Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kecskemét
- 1998 Bónis György és társai jogi népszokásgyűjtése Tápén. Forrásközlés. II.
Studia Ethnographicae. Móra Ferenc Múzeum évkönyve. 185–234., Szeged
- 2003 Bónis György és társai néphagyománykutatása Tápén. Forrásközlés. III.
Studia Ethnographicae. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. 244–245., Szeged
- MAUNIER, René
- 1938 Introduction au folklore juridique. Paris
- MEZEY Barna
- 2009 Szokásjog és szokás határán: jogszokások
In: Mezey Barna – Nagy Janka Teodóra (szerk.): Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet:
Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok
köréből. Jogi Kari Tudomány 1. 13–25. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
- PAPP László
- 1948 Vezérfonal a népi jogélet kutatásához. Néptudományi Intézet, Budapest
- TÁRKÁNY SZÜCS Ernő
- 1943/a A kalotaszegi népi jogéletkutatás. Néprajzi Értesítő 253–254.
- 1943/b Jogszokásgyűjtés Kalotaszegen. Kolozsvári Szemle 64–70.
- 1943/c A bálványosváráljai falukutató-tábor néprajzi munkája. Néprajzi Értesítő 253.
- 1944/a Erdély öröklési jogszokásai. Hítel 379–400.
- 1944/b Mártély népi jogélete
Kolozsvári Egyetem Jogtörténeti Szemináriuma – Jogtörténeti és népi jogi tanulmányok 1. füzet. Kolozsvár
- 1944/c Jogi elemek a kalotaszegi népmesékben. Kolozsvári Szemle 137–145.
- 1944/d A juhtartás népi jogszabályai Bálványosvárálján. Erdélyi Múzeum 464–475.
- 1981 Magyar jogi népszokások. Akadémia Kiadó, Budapest
- ZLINSZKY János
- 1987 György Bónis (1914–1985)
Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte 487–494.

The research of legal folk life in Transylvania between 1939–1948

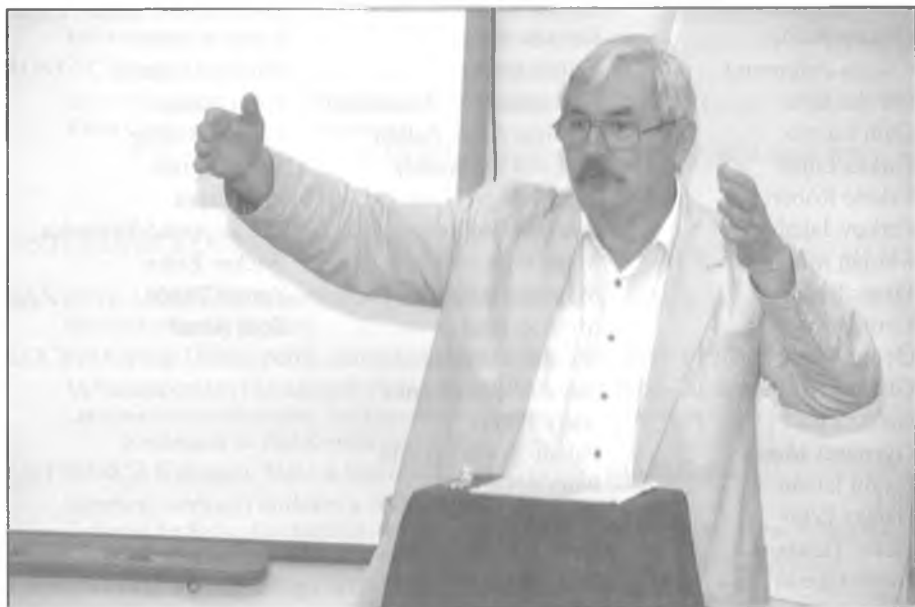
The research on legal folk life has strong bonds with the territories of Transylvania. These researches resulted in significant professional publications and wide material publications, and also series of dissemination news about archaic traditions came to light.

In our study, we wish to take into account some of the remnants of Transylvanian material from the legal folk life between 1939–1948 together with the achievements of the connecting researches. We also wish to emphasize the achievements made by Bónis György and Tárkányi Szűcs Ernő connected to this topic and territory that have been preserved partly in the news. The motivation of our topic-selection can be the collections made by Báth János in Transylvania which beside their ethnographic importance take significant place in the latest achievements of the research on legal folk life in Hungary also. [Translated by Aliza Mezey]

Janka Teodóra Nagy

14. kép. Báth János jánosfalvi házának zárt verandáján kialakított dolgozósarkában
(2014. szeptember 1. Kothencz Klemen felvétele)

15. kép. Báth János előadását tartja a szekszárdi jogi néprajzi konferencián
(2014. szeptember 3. Meihuzy Zsolt felvétele)

Tartalom

Előszó a hetvenedik esztendejébe lépett Bárh János tiszteletére megjelenő tanulmánykötethez	5
Vorwort zur Ehre der Erscheinung des Studiumlandes des 70-jähriges János Bárh	

KOLLEGIÁLIS EMLÉKLAPOK

LACZKÓ János: Találkozásaink – találkozásaim	7
Unsere Begegnungen – meine Begegnungen	
KÓSA László: Bárh János „tudományos dominiumai”	12
Ethnologische und historische Forschungsarbeit von János Bárh (2004–2014)	
VEREBÉLYI Kincső: A ház használatának értelmezési lehetőségei	19
Die Deutungsmöglichkeiten des Hausgebrauchs	
VAJKAI Zsófia: A kenyér történetének kutatása a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban – kiállításai tükrében	38
Forschungen im Landwirtschaftlichen Museum zur Geschichte des Brotes – im Spiegel der Ausstellungen	
SÁRKÁNY Mihály: Élhető turizmus – az elmolók esete	49
Sustaining Tourism – The Case of the Elmolo	
KÜRTI László: A lajosmizsei tanyamúzeum	57
Das Gehöftmuseum in Lajosmizse	
FILEP Antal: Cs. Sebestyén Károly életműve, pályafutása	75
The Work of Károly Cs. Sebestyén and the Lost Atlantis of Hungary	
ROMSICS Imre: Igaz történetek – Igaztörténetek Egy néprajzkutató megpróbáltatásai a varsági hegyek között	98
Wahre Geschichten – Wahrgeschichten Tortur eines Ethnographen in den Székelyvarsäger Bergen (Vârşag Dorf in Rumänien)	

HISTÓRIA ÉS ETNOGRÁFIA

BÁNKINÉ MOLNÁR Erzsébet: A Ferencziek pere	110
Prozess der Familie Ferenczy	
KOCSIS Gyula: Úrbéri perek tanulságai A parasztság helyzete a Pilismaróti Vallásalapítványi Uradalom Pest megyei falvaiban 1860–70 táján	122
Lehre der Scharwerkprozesse. Die Lage des Bauerntums in den Dörfern des Pilismaróter Kirchenguts im Pest-Komitat um die Jahre 1860–70	
KOTHENCZ Kelemen: Vész a vejszénél A vejszés rekesztő halászat történeti–néprajzi emlékei a XIX. század eleji Szeremlérről	130
Gefahr an der Reuse. Geschichtlich-volkkundliche Andenken der Staufischerei vom Anfang des 19. Jahrhunderts in Szeremle	
S. LACKOVITS Emőke: Egy XIX. századi esztelneki látogatási napló tanulságai	140
Lehren eines Besuchstagebuches in Esztelnek aus dem 19. Jahrhundert	

SZACSVAY Éva: Néprajzi mozaikok Bethlen Balázs naplójából (Mezőszakál, 1882).....	172
Ethnographical Mosaics from the Diary of Balázs Bethlen (1882, Mezőszakál)	
SZAKÁL Veronika: Az időjárás és a mindennapi élet Székelyföldön	180
Weather and everyday life in Szeklerland	

TÁJ ÉS TELEPÜLÉS

BORSOS Balázs: <i>Nem oda pota? De ide!</i> A Kétvízköze kulturális tagolódásáról .	188
Regional structure of traditional folk culture in Kétvízköz – based on a computer aided processing method of the Atlas of Hungarian Folk Culture	
CSATÁRI Bálint: Kecskemét város tanyás övezeteinek dinamikus átalakulása....	199
Die dynamische Veränderung der einstigen Einzelhofgebiete in Kecskemét	
NOVÁK László Ferenc: Miért „mező” a város?	
Nagykörös, a magyar Nagyalföld egyik legsajátosabb városa	209
Eine der eigenartigsten Städte der Großen Ungarischen Tiefebene – Nagykörös	
PETERCSÁK Tivadar: A magyarországi tizedesek, fertálmesterek feladatai a XVI–XXI. században	219
Die Aufgaben der ungarischen Dekurionem, Viertelmeister zwischen 16–21. Jahrhundert	
JUHÁSZ Antal: Külterjes állattartás a XX. század elején a szegedi pusztán	232
Extensive Viehhaltung am Anfang des 20. Jahrhunderts auf der Szegediner Pušta	
VERES Gábor: A hagyományos építkezés emlékei a Bükk-hegység környezetében	245
Traditionelle Baudenkmäler im Bükk-Gebirge	
BESZÉDES Valéria: A csantavéri kertes település	252
Die Gartensiedlung von Csantavér	
PÁL-ANTAL Sándor: Illyésmező: egy havasi tanya útja a faluig.....	262
Illyésmező: der Weg eines walachischen Einödhofes zum Dorf	
BÁRTH M. János: Név földrajzi térképlapok a Székelyföldről	271
Name geographical map sheets of Székely land	

ÖKOLÓGIA ÉS AGRÁRIUM

KEMECSI Lajos: Filoxéra és mezőváros	293
Die Seuche der Phylloxera und die Marktflecken in Oberungarn	
FODOR Ferenc: Az öntözés technológiai fejlődése <i>a Duna–Tisza közí homokhátság délkeleti részének gazdaságaiban</i>	302
Entwicklung der Bewässerungstechnologie in den Landwirtschaften des Donau–Theiss Zwischenstromlandes, in den südöstlichen Teilen	
SIMON András: Halas városi faiskolája és szőlőtelepe a XIX. század végén	313
The nursery garden and the vineyard in the city of Halas at the end of the 19 th century	
SÁGI Norberta: Mintakertek Kecskeméten 1845-től a XX. század közepéig.....	326
Mustergärten in Kecskemét im Zeitraum 1850–1950	

KEPÉNÉ BIHAR Mária: A Kiskunfélegyháza környéki gazdálkodás belterjesebb ágazatai és a hozzájuk kapcsolódó paraszti tudás jelentősége a földias zöldségtermesztés kialakulásában.....	336
The different branches of intensive agriculture in the area of Kiskunfélegyháza and the significance of the intensive agriculture-related peasant knowledge in the development of vegetable farming	
MÓD László: Mindennapok a csongrádi szőlőhegyen A XX. századi hegyközségek iratanyagának felhasználási lehetőségei.....	352
Everyday Life in the Vineyards of Town Csongrád. Usage of the Documents Connected to the Vine-growing Communities from the 20 th Century	
KLAMÁR Zoltán: Homokszépe – egy asztali bor és egy szőlőskert története	361
Homokszépe (The Beauty of the Sand) – history of a table wine and a vineyard	
PETI Lehel: Megélhetési stratégiák egy Kis-Küküllő menti településen.....	374
Subsistence strategies in a settlement situated along the Kis-Küküllő (Târnava Mică) River	
DEME Ágnes: A paprika termesztése és feldolgozás Bogyiszlón.....	389
Herstellung und Aufarbeitung der Paprika in Bogyiszló	

MIGRÁCIÓ ÉS ÁRUCSERE

FEHÉR Zoltán: „ <i>Lúd tojta, víz hozta</i> ” emberek a Duna mentén. Hat évtized migrációja a bátyai anyakönyvek tükrében (1770–1830).....	397
Migration von sechs Jahrzehnten in den Matrikeln von Bática (1770–1830)	
SZAKÁL Aurél: Szégyenkő és pellengér a Duna–Tisza közén.....	420
Stones of Shame and Pillories in Central Hungary	
SZABÓ Árpád Töhötöm: Egy Kis-Küküllő menti vásártartó hely: a bonyhai vásár	432
A fair in Târnava Mică Valley: the fair of Bonyhó	
ZEPECZANER Jenő: Székelyudvarhelyi vásárok	440
Markets of Odorheiu Secuiesc (Szekelyudvarhely)	
SILLING Léda: A zombori vásárterek története a XX. században.....	451
The history of marketplaces of Zombor in the 20 th century (Sombor, Serbia)	
MÁTÉ György: <i>Vasút adta lehetőségek</i> . Batyuzás, csempészs, árudézmálás és más esetek	457
Opportunities offered by the railway Swagging, smuggling, pilferages of goods and other cases	
MOLNÁR Gergely: A vasút hatása a település képre és a környezetre Kecskeméten	466
Auswirkungen der Eisenbahnen auf das Siedlungs- und Landschaftsbild in Kecskemét	

KÖZÖSSÉG ÉS KAPCSOLATRENDSZER

BALÁZS KOVÁCS Sándor: A Duna összeköt. Népi kapcsolatok a Sárköz és a Duna bal partján lévő református falvak között.....	479
Die Donau verbindet Volksbeziehungen zwischen der Landschaft Sárköz und den reformierten Dörfern am linken Donauufer	
BALI János: A Dunánál Kisapostag (Fejér m.) külső kapcsolatrendszere a XX. században.....	491
An der Donau Die auswärtigen Beziehungsstrukturen von Kisapostag im 20. Jahrhundert.	

GELENCSÉR József: „Nagy tényező volt a szőlőművelés” A vincelléri jogviszony a Káli-medencében a polgári korban „Der Weinbau war ein mächtiger Faktor“ Das Rechtsverhältnis der Winzer im Káler Becken in der bürgerlichen Zeit	505
ÖRSI Julianna: A vidéki értelmiség mentalitása és magatartása a XVIII–XIX. századi Nagyunságon..... The behaviour and mentality of the rural intelligentsia of Greater Cumania in the 18–19 th centuries	531
NAGY Janka Teodóra: A népi jogélet kutatása Erdélyben 1939–1948 között The research of legal folk life in Transylvania between 1939–1948	539
SZÉKELYNÉ KÖRÖSI Ilona: Asszonyors, cimboraság, kaláka... Egy székelőföldi hegyi szórványtelepülés közössége a kilencvenes években..... Frauensicksal, Kumpelschaft, Gemeinschaftsarbeit... Die Gemeinschaft eines Bergdorfes im Séklerland in der 2. Hälfte des 20. Jahrhunderts	548
SZÖCSNÉ GAZDA Enikő: A csíkszentmártoni és a csekefalvi közkútrendszer ... Public wells in Csíkszentmárton	556
KINDA István: Bányászok, mészégetők, betyárok Erdővidéken Miners, calciners and outlaws (betyars) at Erdővidék	565
 HITÉLET ÉS MENTALITÁS	
BÁRTH Dániel: <i>Disciplina fidelium</i> Patachich Ádám érsek rendelkezése a kalocsai ifjúság illetlen templomi viselkedéséről (1778)..... <i>Disciplina fidelium</i> . Die Verordnung des Erzbischofs Ádám Patachich über das unangemessene Benehmen der Kalocsaer Jugendlichen in der Kirche (1778)	574
BARNA Gábor: Kereszt- és harang társulatok Kunszentmárton..... Societies of Cross Bell in Kunszentmárton	582
GYÖNGYÖSSY Orsolya: „Elkeseredésében mi telhetett tőle, nagyot ütött haragjában a harangozó fejére” A harangozói állás kálváriája Csongrád–Külvárosban a XIX. század végén..... „Was vermag von ihm in seiner Erbitterung, er schlug aus Zorn einen grossen auf den Kopf des Glöckners...” “Der Leidensweg einer Glöcknerstelle am Ende des 19. Jahrhunderts in der Vorstadt von Csongrád	596
LAKATOS Andor: Szűz Mária tiszteletéről 1951-ben, a Kalocsai Főegyházmezejében About the devotion to the Virgin Mary in 1951 in the Arch-Diocese of Kalocsa	605
LIMBACHER Gábor: A Balassák kékkői kálváriája Szlovákok és magyarok közös búcsújáróhelye..... The shrine of the Balassa's in Kékkő in the changing times	617
MOHAY Tamás: Adatok a csíkszentgyörgy-bánkfalviak csíksomlyói búcsújárásához..... Data to the pilgrimage to Csíksomlyó by the people of Csíkszentgyörgy-Bánkfalva	634
SCHILL Tamás: A szilidi Útmenti Boldogasszony kápolna. Adatok a dunapataji tanyai kápolnák történetéhez I..... The Virgin Mary road chapel of Szilid. Data to the history of farmstead chapels at Dunapataj I.	646
LUKÁCS László: Szent Vendel tiszteletéről a Székesfehérvári Egyházmegyében Die Verehrung des Sankt Wendelin in der Diözese von Székesfehérvár	656

SILLING István: „Kírváj”, a bácskai búcsú	673
„Kírváj” die Batschkaer Kirchweihfest – 80 Jahre später	
PASTYIK László: A töröktopolyai Mária-kegyhely kialakulása a XIX. század második felében	679
Herausbildung und Leben der Weihstätte Töröktopolya (serb. Banatska Topola, dt. Banat Topola)	
KEREKES Ibolya: Egy csíkbánkfalvi asszony kalandos élettörténete.....	686
Die Abenteuer von Tante Viri. Mosaik aus dem Leben einer tschikbanfäler Frau	

HAGYOMÁNY ÉS VÁLTOZÁS

VOIGT Vilmos: Hajós – egy észak-bácskai német település mentalitása	693
Hajós – a german settlement in South Hungary and its peasant life	
BEREZNAI Zsuzsanna – SCHÖN Mária: A hét napjai a hajósi sváb néphagyományban	701
Die Tage der Woche in den schwäbischen Überlieferungen von Hajosch	
LISZKA József: <i>Aki a nőt, a bort, a dalt nem szereti...</i> Adalékok a határtalan folklorhoz.....	721
<i>Wer nicht liebt Wein, Weib und Gesang ...</i> Notizen zur grenzüberschreitenden Folklore	
HÁLA József: Alföldi adatok a „mennykövek”-ről.....	729
Data about “thunderbolts” from the Great Hungarian Plain	
POZSONY Ferenc: A háromszéki naptári szokások kutatástörténete	749
History of Research on the Calendar Customs from Trei Scaune Region	
SZÜCS Brigitta: A zöldág funkciói és értelmezési lehetőségei Alcsíkban.....	761
Features and interpretations of the “green branch setting” in Lower Ciuc villages	
DEÁKY Zita: A gyermek és a halál Az elmúlás és a gyász a hagyományos szocializációs folyamatokban	778
Children and Death. Passing away and mourning in traditional processes of socialization	
KISBÁN Eszter: „A Nemzet Gazdasszonyai” – gyorsjelentés 1861–1864.....	788
“The Housewives of the Nation” – towards national cookery books in 1861–1864	
BOGNÁR Anikó: A kenyérsütés hagyományai és mai formái Kecskeméten	806
„Wie meine Mutter backte...” Das hausgemachtes Brotbacken in Kecskemét	
GRÁFIK Imre: A megyei népművészeti monográfiák lehetőségei és tapasztalatai	816
Möglichkeiten und Erfahrungen von Volkskunstalben	
BENEDEK Csaba: Címerrel díszített tárgyak a Szolnok megyei múzeumok gyűjteményeiben	833
Objects decorated with the national coat-of-arms in the collections of the museums of Szolnok county	

ÍRÁSOK ÉS KÉPKOCKÁK

Bárh János műveinek bibliográfiája (2005–2014)	840
Fénnyel írt történelem Bárh János hatvanas éveiről	865
TABULA GRATULATORIA.....	874